

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ «УНІВЕРСУМ»

Циклова комісія з педагогічної освіти

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з науково-методичної
та навчальної роботи

Олексій Жильцов
Олексій ЖИЛЬЦОВ

_____ 2023 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ПСИХОЛОГІЯ

для студентів

спеціальності

024 Хореографія

освітньо-професійної програми

Хореографія

освітньо-професійного ступеня

фаховий молодший бакалавр

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
Ідентифікаційний код 02135553
Начальник відділу
Моніторингу якості освіти

Програма № 1042

В.М.
(підпис) _____
(присвячене, інше)

« _____ » _____ 2023 р.

Київ-2023

Розробник: Винар Валентина Іванівна, викладач циклової комісії з педагогічної освіти Фахового коледжу «Універсум» Київського університету імені Бориса Грінченка

Викладач: Винар Валентина Іванівна

Робочу програму розглянуто і затверджено на засіданні циклової комісії з педагогічної освіти

Протокол від « 30 » серпня 2023 року № 1

Голова циклової комісії АД Альона ДОЦЕНКО

Робочу програму перевірено

« ____ » _____ 2023 р.

Заступник директора з навчально-методичної роботи О.Тарас Оксана ГОЛОВЧАНСЬКА

Заступник директора з навчальної роботи ОК Оксана КАЛАШНИК

Пролонговано:

на 20__/20__ н.р. _____ (_____), « ____ » _____ 20__ р., протокол № ____

на 20__/20__ н.р. _____ (_____), « ____ » _____ 20__ р., протокол № ____

на 20__/20__ н.р. _____ (_____), « ____ » _____ 20__ р., протокол № ____

на 20__/20__ н.р. _____ (_____), « ____ » _____ 20__ р., протокол № ____

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика навчальної дисципліни	
	денна форма навчання	
Вид дисципліни	обов'язкова	
Мова викладання, навчання, оцінювання	українська	
Загальний обсяг кредитів/годин	3 /90	
Курс	2	
Семестр	3	4
Кількість змістових модулів з розподілом:	1	2
Обсяг кредитів	1,5	1,5
Обсяг годин, в тому числі:	45	45
Аудиторні	22	20
Модульний контроль	2	4
Семестровий контроль	-	-
Підготовка і складання підсумкового контролю	15	15
Самостійна робота	6	6
Форма семестрового контролю		екзамен

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета: розкрити закономірності функціонування та проявів психіки людини, специфіку психічного розвитку та становлення особистості в онтогенезі, сприяти на цій основі формуванню загальної психологічної культури та компетентності студентів, їх готовності до педагогічної діяльності.

Завдання:

- пізнання основних питань загальної психології: предмету, стану, структури, завдань і методів сучасної психології;
- вивчення понять психіки і свідомості, їх структур;
- розкриття типових психічних процесів і станів, їх змісту та функціонування;
- формування уявлень про психічні процеси як важливі компоненти людської діяльності, про вікові етапи розвитку людини, про типи темпераментів, особливості поняття „характер”, а також про емоційно-вольові якості особистості, їх прояв у діяльності та спілкуванні;
- вивчення психологічної сутності понять особистості та діяльності;
- аналіз закономірностей психічного розвитку та становлення особистості;
- вивчення детермінант і показників психічного розвитку індивіда;
- засвоєння закономірностей навчально-виховного впливу на підростаючу особистість;
- формування у студентів прикладних умінь стосовно застосування знань з психології в практиці педагогічної діяльності.

Дисципліна «Психологія», як обов’язкова основа освітньо-професійної програми, забезпечує оволодіння студентами спеціальними та предметними компетентностями:

Номер в освітній програмі	Зміст компетентності	Номер теми, що розкриває зміст компетентності
Спеціальні компетентності		
СК-6	Здатність передавати знання, застосовувати організаційно-творчі та/або педагогічні методи, підходи, технології, знання вікової психології в умовах роботи з танцювальним аматорським колективом та/або в педагогічній діяльності на рівні початкової мистецької освіти (відповідно до освітньо-професійної програми).	Модуль 1: 1-8 Модуль 2: 9-12 Модуль 3: 13-16
СК-11	Здатність до професійної самореалізації на ринку праці.	Модуль 1: 1-8 Модуль 2: 9-12 Модуль 3: 13-16
Предметні компетентності		
	Розуміння складності і неоднозначності процесів психологічного розвитку людини як культурно-історичного суб’єкта, різноманіття його суб’єктивного світу.	Модуль 1: 1-8 Модуль 2: 9-12 Модуль 3: 13-16
	Наявність знань про основні категорії та методи психології як науки.	Модуль 1: 1- 2
	Знання основних етапів становлення психології як окремої науки;	Модуль 1: 1
	Розуміння змісту і механізмів роботи інтелектуальної, афективної та вольової сфер особистості.	Модуль 2: 9-12 Модуль 3: 13-16
	Розуміння співвідношення природних та соціальних факторів у розвитку психіки;	Модуль 1: 3, 4, 5
	Усвідомлення специфіки розвитку та проявів психічних властивостей людини.	Модуль 2: 1-8

	Здатність аналізувати особливості розвитку та формування індивіда як особистості.	Модуль 1: 1-8 Модуль 2: 9-12 Модуль 3: 13-16
	Уміння спостерігати, аналізувати, узагальнювати та систематизувати психологічні факти, об'єктивно оцінювати поведінку та соціальні дії суб'єктів.	Модуль 1: 1-8 Модуль 2: 9-12 Модуль 3: 13-16
	Вміння враховувати особливості природженої організації нервової системи в практичній діяльності та у спілкуванні з іншим.	Модуль 1: 1-8 Модуль 2: 9-12 Модуль 3: 13-16
	Можливість застосування теоретичних знань з психології у повсякденному житті, створюючи умови, які забезпечують успіх діяльності.	Модуль 1: 1-8 Модуль 2: 9-12 Модуль 3: 13-16
	Уміння об'єктивно оцінювати свої власні можливості, знати свої слабкі і сильні сторони, значимі для даної професії якості.	Модуль 1: 4-8 Модуль 2: 9-12 Модуль 3: 13-16
	Здатність застосовувати знання про індивідуальні особливості в процесі взаємодії з людьми.	Модуль 1: 4-8 Модуль 2: 9-12 Модуль 3: 13-16

3. Результати навчання за дисципліною.

В результаті вивчення навчальної дисципліни студент:

- вміє працювати в колективі, з колективом з урахуванням групової динаміки та вікових особливостей учасників для досягнення творчих цілей. (РН-5);
- застосовує знання історії мистецтв, організаційних/ педагогічних методів, підходів, технологій у процесі роботи з аматорським хореографічним колективом та/або викладання фахових дисциплін в початковій мистецькій освіті. (РН-11).

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Розподіл годин між видами робіт					
	Аудиторна					
	усього	у тому числі				
лекції		сем.	лаб.	п.п.к.	с.р.	
1	2	3	4	5	6	7
Змістовий модуль 1. Вступ до психології. Особистість та її індивідуально-типологічні властивості.						
Тема 1. Предмет психології як науки, її завдання.	5	2			2	1
Тема 2. Методи психолого-педагогічного дослідження.	5	2			2	1
Тема 3. Розвиток психіки та свідомості.	5	2			2	1
Тема 4. Психологічна характеристика особистості	8	4	2		1	1
Тема 5. Діяльність.	5	2			2	1
Тема 6. Темперамент	4	2			2	
Тема 7. Характер	7	2	2		2	1
Тема 8. Здібності	4	2			2	
Модульний контроль	2					
Разом за змістовим модулем 1	45	18	4		15	6
Разом за 3 семестр		18	4		15	6
Змістовий модуль 2. Пізнавальні процеси.						
Тема 9. Відчуття.	5	2			2	1
Тема 10. Сприймання.	5	2			2	1
Тема 11. Увага.	5	2			2	1
Тема 12. Пам'ять.	6	2	2		2	
Модульний контроль	2					
Разом за змістовим модулем 2.	23	8	2		8	3
Змістовий модуль 3. Пізнавальні процеси та психічні стани.						
Тема 13. Мислення та уява.	5	2			2	1
Тема 14. Емоції та почуття.	5	2			2	1
Тема 15. Воля.	5	2			2	1
Тема 16. Психічні стани. Техніки роботи зі стресом та перша психологічна допомога в період війни.	5	2	2		1	
Модульний контроль	2					
Разом за змістовим модулем 3.	22	8	2		7	3
Разом за 4 семестр	45	16	4		15	6
Усього годин за курс	90	34	8		30	12

* 3 з урахуванням модульних контрольних робіт (6 годин)

5. Програма навчальної дисципліни

Зміст навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Вступ до психології. Особистість та її індивідуально-типологічні властивості.

Тема 1. Предмет психології, її завдання і методи. (2год).

Психологія як наука та навчальна дисципліна. Огляд історії виникнення та становлення психології. Предмет та завдання психології. Джерела психологічних знань. Поняття про побутову та наукову психологію. Місце психології в системі науки. Поняття психіки, її функції та структура. Диференціація психології на окремі наукові галузі. Зв'язок психології з іншими науками. Завдання та значення психології на сучасному етапі розвитку суспільства.

Ключові слова. Психологія, психіка, пізнавальна, регулятивна та інструментальна функції психіки, галузі психології, психічні процеси, психічні стани, психічні властивості, психологічне дослідження, методи психології, методологія, спостереження, експеримент, опитування, тест.

Основна література: 1, 2, 5. *Додаткова література:* 2, 4, 11, 19, 20.

Тема 2. Методи психолого-педагогічного дослідження. (2год).

Шляхи наукового пізнання психіки людини. Проблема методу дослідження у психології. Класифікація методів психологічного дослідження. Основні групи психологічних методів: об'єктивні і суб'єктивні. Основні суб'єктивні методи психології: спостереження, включене спостереження, самоспостереження, опитування (письмове, усне, вільне). Суб'єктивні методи кількісної оцінки психічних явищ. Експеримент як основний метод сучасної психології. Види експериментів (лабораторний, природний). Вимоги до організації психологічних досліджень у психології. Принципи та етапи проведення психологічних досліджень.

Ключові слова. Психологічне дослідження, принцип інформованої згоди, методи психології, психологічне дослідження, науковий метод, методологія, спостереження, експеримент, опитування, тест.

Основна література: 1, 2, 5. *Додаткова література:* 2, 4, 11, 19, 20.

Тема 3. Розвиток психіки та свідомості. (2год).

Загальне поняття про психіку. Поява і розвиток форм психічного відображення у тварин.

Виникнення і психологічна характеристика свідомості людини. Свідомість як вищий рівень розвитку психіки. Зміст ідеалістичного та матеріалістичного тлумачення поняття «свідомість».

Пізнавальна, регулятивна, рефлексивна, прогностична, комунікативна, креативна функції свідомості. Структура свідомості, її релятивний характер. Зміст та вияви компонентів свідомості – знань, цілеспрямованості діяльності, ставлень, самосвідомості. Рівні вияву психіки людини. Диференціація свідомих та неусвідомлюваних аспектів психіки людини. Філогенетичні та онтогенетичні фактори формування свідомості.

Ключові слова. Подразливість, чуттєвість, тропізм, інстинкт, інтелектуальна поведінка, свідомо діяльність, свідомість, самосвідомість, рівні вияву психіки людини – несвідоме, підсвідоме, свідоме, надсвідоме, структурні компоненти свідомості – знання, ставлення, цілеспрямованість діяльності і самосвідомість.

Основна література: 1, 2, 5. *Додаткова література:* 2, 4, 11, 19, 20.

Тема 4. Психологічна характеристика особистості. (2год).

Поняття про особистість у психології. Індивід. Особистість. Індивідуальність. Прояв індивідуальності в темпераменті, характері, здібностях, якостях пізнавальних процесів, стилі діяльності. Проблема співвідношення біологічного та соціального в структурі особистості. Структура особистості та її психологічні характеристики. Активність особистості та її джерела. Спрямованість як стержнева характеристика особистості. Форми спрямованості особистості: інтереси, переконання, схильності, світогляд, установки, потяги, мотиви. Класифікація мотивів по Маслоу. Самосвідомість особистості, її самооцінка та рівень домагань.

Ключові слова. Індивід, особистість, індивідуальність, структура особистості, активність, мотив, інтерес, ідеали, переконання, цілі, установки, навички, рівень домагань, самооцінка.

Семинар 1. Психологічна характеристика особистості. (2год).

Основна література: 1, 3, 4, 5. *Додаткова література:* 13, 14, 15, 17, 19.

Тема 5. Діяльність.

Поняття про активність, діяльність та поведінку. Основні характеристики і структура активності та діяльності. Структура діяльності – мотиви, цілі, дії, засоби діяльності. Мотиви – близькі, далекі; особистісні, суспільні. Цілі – близькі, далекі; особистісні, суспільні. Дії – зовнішні, предметні, внутрішні, розумові. Засоби діяльності – вміння, навички.

Єдність свідомості і діяльності, їх психологічна характеристика. Професійна діяльність.

Ключові слова. Активність, діяльність, характеристики діяльності, структура діяльності, види діяльності: гра, навчання, праця.

Основна література: 1, 3, 5. *Додаткова література:* 1, 4, 15, 19.

Тема 6. Темперамент. (2год).

Поняття про темперамент. Теорії темпераменту. Фізіологічні основи темпераменту. Типи вищої нервової діяльності та темперамент. Типи темпераменту, їх психологічна характеристика. Позитивні та негативні якості кожного типу темпераменту. Темперамент і проблеми виховання.

Відсутність «чистих» видів темпераментів, їх поєднання, що є характерним для більшості людей. Вплив темпераменту на діяльність людини.

Ключові поняття. Темперамент, тип вищої нервової діяльності, сила нервових процесів, рухливість нервових процесів, зрівноваженість нервових процесів, екстраверсія, інтроверсія, сенситивність, реактивність, пластичність, ригідність, резистентність. холерик, флегматик, меланхолік, сангвінік.

Основна література: 1, 2, 3, 4. *Додаткова література:* 4, 5, 11, 12, 17, 22.

Тема 7. Характер. (2год).

Поняття про характер як психічну властивість особистості. Огляд історії розвитку характерологічних вчень. Фізіологічні основи формування та вияву характеру. Місце характеру в загальній структурі особистості, його зв'язок з темпераментом. Структура рис характеру. Проблема співвідношення індивідуального та типового у характері. Механізми формування характеру в онтогенезі.

Акцентуації характеру як загострення його окремих рис та їх класифікація (К.Леонгард, О.Личко). Вплив середовища і виховання на формування характеру. Значення характеру в діяльності та поведінці людини.

Ключові слова. Характер, структура характеру, типи характеру, акцентуація, риси характеру, спрямованість характеру, ставлення до праці, ставлення до себе, ставлення до інших, ставлення до природи, речей; гіпертимний, циклоїдний, лабільний, астеноневротичний, сенситивний, тривожно-педантичний, інтровертований, збудливий, демонстративний, нестійкий тип характеру.

Семинар 2. Характер. (2год).

Основна література: 1, 3, 5. *Додаткова література:* 4, 11, 19, 20, 22.

Тема 8. Здібності. (2год).

Поняття про здібності. Задатки як біологічні передумови розвитку здібностей. Різниця між здібностями та знаннями, вміннями і навичками.

Структура здібностей. Різновиди здібностей. Здібність і продуктивність діяльності. Задатки, обдарованість, талант, геніальність. Розвиток особистості.

Індивідуальні відмінності в здібностях людей. Поняття про інтелект. Роль мислення в інтелектуальній діяльності людини. Індивідуальні якості інтелекту.

Ключові слова. Здібності, структура здібностей, загальні здібності, спеціальні здібності, задатки, обдарованість, талант, геніальність.

Основна література: 1, 2, 3, 4. *Додаткова література:* 4, 5, 11, 12, 15, 22.

Змістовий модуль 2. Пізнавальні процеси.

Тема 9. Відчуття. (2год).

Поняття про відчуття як основу всіх інших психічних процесів. . Робота аналізаторів – фізіологічна основа відчуттів. Класифікація і різновиди відчуттів. Основні властивості відчуттів (пороги чутливості, адаптація, взаємодія відчуттів, сенсibiliзація).

Явище взаємодії відчуттів. Основні сенсорні властивості людини. Роль відчуттів у навчальній діяльності дітей та професійній діяльності дорослих.

Ключові слова. Пізнавальні процеси, чуттєвий рівень пізнання, відчуття, аналізатор, рецептор, сенсорна діяльність, пізнавальна, орієнтувальна, захисна функції відчуттів, зорові, слухові, нюхові, смакові, шкіряні, дотикові, температурні, вібраційні, органічні відчуття, рухові, больові відчуття, відчуття рівноваги, взаємодія відчуттів, адаптація, синестезія, сенсibiliзація, компенсація, чутливість, абсолютний поріг, абсолютна чутливість, поріг розрізнення.

Основна література: 1,2, 5. *Додаткова література:* 4, 9, 17, 19, 20.

Тема 10. Сприймання. (2год).

Поняття про сприймання. Порівняльна характеристика психічних процесів відчуття та сприймання. Функції сприймання. Зв'язок сприймання з іншими психічними процесами. Властивості сприймання.

Специфічні види сприймання: сприймання простору, часу, руху, соціальне сприймання (людини людиною). Ілюзії, що при цьому мають місце. Вікові та індивідуальні особливості сприймань.

Ключові слова. Сприймання, предметність, структурність, осмисленість, цілісність, константність, вибірковість, ілюзії, апперцепція, сприймання простору, сприймання часу, сприймання руху.

Основна література: 1, 3, 5. *Додаткова література:* 3, 4, 9, 11,19, 20.

Тема 11. Увага. (2год).

Поняття про увагу та її значення в діяльності людини. Увага як стан свідомості, її функції. Фізіологічні основи уваги. Види уваги та їх характеристика. Властивості уваги. Теорії уваги. Статичні та динамічні властивості уваги.

Індивідуальні особливості уваги. Розлади уваги. Проблема неуважності, її причини та способи подолання. Розвиток уваги у дітей і дорослих.

Ключові слова. Увага, внутрішня та зовнішня увага, мимовільна увага, довільна увага, післядовільна увага, стійкість уваги, нестійкість уваги, переключення уваги, концентрація уваги, розподіл уваги, об'єм уваги, інтенсивність уваги, спрямованість уваги, активність уваги, форми уваги, уважність, неуважність.

Основна література: 1, 3, 5. *Додаткова література:* 3, 4, 11,19, 20.

Тема 12. Пам'ять. (2год).

Поняття про пам'ять та її основні функції. Фізіологічні основи пам'яті. Наукові підходи до визначення механізмів роботи пам'яті – психологічні та фізіологічні теорії мнемічної діяльності. Процеси пам'яті: запам'ятовування, збереження, відтворення, забування.

Види пам'яті. Ефективні прийоми запам'ятовування та боротьба з забуванням. Індивідуальні особливості пам'яті.

Значення пам'яті для діяльності та спілкування, сприймання людиною світу в цілому. Виховання та самовиховання пам'яті в різні вікові періоди.

Ключові слова. Пам'ять, запам'ятовування, збереження, забування, відтворення, впізнавання, згадування, пригадування, спогади, короткочасна пам'ять, довгочасна пам'ять, оперативна пам'ять, довільне запам'ятовування, мимовільне запам'ятовування, смислове запам'ятовування, механічне запам'ятовування, мнемотехніка.

Семинар 3. Пам'ять. (2 год).

Основна література: 1, 3, 4. *Додаткова література:* 4, 11,17, 19, 20.

Змістовий модуль 3. Пізнавальні процеси та психічні стани.

Тема 13. Мислення та уява. (2год).

Поняття про мислення як вищу форму пізнавальної діяльності. Соціальна природа та фізіологічні основи мислення. Теорії мислення. Функції мислення. Логічні форми мислення як продукти мисленнєвого процесу. Види мислення: понятійне, образне, наочно-образне, наочно-дійове. Операції мислення: порівняння, аналіз, синтез, абстрагування, узагальнення, конкретизація. Логічні форми мислення: поняття, судження, умовисновок. Індукція та дедукція. Різновиди мислення, їх місце в різних видах людської діяльності. Зв'язок мислення та мови.

Поняття про уяву. Соціальна природа уяви. Фізіологічні основи процесів уяви. Процес створення образів уяви. Види уяви. Репродуктивна та творча уява. Мрія. Роль уяви в ігровій діяльності дитини і творчій діяльності дорослого. Індивідуальні відмінності уяви. Прийоми створення образів уяви та їх характеристика.

Ключові слова. Мислення, аналіз, синтез, порівняння, абстрагування, узагальнення, конкретизація, класифікація, систематизація, судження, умовиводи, поняття, проблемна ситуація, задача, гіпотеза, наочно-дійове мислення, наочно-образне мислення, словесно-логічне мислення, уява, довільна та мимовільна уява, репродуктивна та творча уява, мрія, доповнення, аглютинація, гіперболізація, акцентування, схематизація, типізація

Основна література: 1, 3, 5. *Додаткова література:* 3, 4, 11, 19, 20.

Тема 14. Емоції та почуття. (2год).

Поняття про афективну сферу психіки, її функції для особистості. Позитивні та негативні наслідки дії афективного простору особистості. Взаємозв'язок афективної сфери з іншими проявами психіки людини. Основні теорії, які пояснюють механізми виникнення емоцій. Емоції та почуття, їх диференціація. Фізіологічні основи переживання емоцій та почуттів, їх вісцеральні та експресивні прояви. Види емоцій та почуттів. Вищі почуття.

Ключові слова. Почуття, емоції, афективний простір, сигнальна та регулятивна функції емоцій, вісцеральні та експресивні прояви емоцій та почуттів, позитивна, негативна та нейтральна емоція, стенична й астенична емоція, емоційний тон, настрій, моральні, інтелектуальні, естетичні, практичні почуття, пристрасті, захоплення, амбівалентність почуттів, афективна культура.

Основна література: 1, 3, 4. *Додаткова література:* 3, 4, 12, 19, 20.

Тема 15. Воля. (2год)

Поняття про волю. Основні підходи до проблеми волі. Спонукальна, гальмівна та регулятивна функція волі. Довільні вольові дії та їх особливості. Аналіз складної вольової дії.

Основні вольові якості особистості: цілеспрямованість, рішучість, самостійність, витримка, наполегливість, дисциплінованість, ретельність. Безвілля, його причини і подолання. Вольова діяльність людини. Розвиток сили волі.

Ключові слова. Воля, мимовільні дії, вольові дії, вольове зусилля, бажання, боротьба мотивів, прийняття рішення, сила волі, безвілля, вольова регуляція, теорії волі, фази вольової дії, критерії волі, вольові якості особистості.

Основна література: 1, 3, 4. *Додаткова література:* 3, 4, 12, 17, 19, 20.

Тема 16. Психічні стани. Техніки роботи зі стресом та перша психологічна допомога в період війни. (2 год).

Поняття психічних станів людини. Характеристика типових психічних станів людини. Види психічних станів: залежно від впливу на особистість; переважних форм психіки (емоційні, вольові, інтелектуальні); глибини; часу протікання; ступеня усвідомленості. Психічні стани особистості: психічна напруга, втома, стрес, монотонія, депресія. Види та функції психологічного захисту. Стрес та шляхи його подолання. Роль фрустрації у формуванні стресових станів. Потреби і їх роль у розвитку стресу. Поняття афективної культури особистості, її виховання.

Ключові слова. Психічні стани: позитивні і негативні, стеничні й астеничні, глибокі і поверхневі, короткочасні та тривалі; афект, стрес, дистрес, пристрасті, настрої, фрустрація,

Семінар 4. Психічні стани. (2 год).

Основна література: 1, 3, 4.. *Додаткова література:* 1, 4, 7, 19, 20.

6. Контроль навчальних досягнень

6.1. Завдання для самостійної роботи та критерії її оцінювання

Зміст самостійної роботи студентів має таку структуру:

1. Опрацювати зміст тем за літературою.
2. Відповісти на питання до семінарського заняття.
3. Виконати завдання.

Змістовий модуль 1. Загальні питання психології. Особистість та діяльність.

Тема 1. Предмет психології, її завдання і методи.

1. Схематично зобразіть дерево психологічних знань, використовуючи наступні структурні компоненти: корені – джерела психологічних знань, стовбур – основоположна психологічна наука, гілки – галузі психології.
2. Опишіть основні етапи становлення та розвитку психології як науки.
Основна література: 2, 3, 4. Додаткова література: 2, 4, 10, 20.

Тема 2. Розвиток психіки та свідомості.

1. Опишіть відмінності психіки тварин і людини.
2. Дайте стисле визначення змісту кожного з захисних механізмів психіки людини.
Основна література: 1, 2, 3. Додаткова література: 2, 4, 10, 18.

Тема 3. Особистість.

1. Які з наведених нижче рис людини характеризують її як індивіда? Як особистість? Обґрунтуйте відповідь.
Охайність, повільність, гарна моторна координація, сила волі, лень, велика збудливість, рішучість, сила нервової системи, впертість, низька адаптація до темряви, пластичність.
2. Дослідіть самооцінку (методика С.Будассі) та рівень домагань (моторна проба Шварцландера). Чи є між ними зв'язок?
Основна література: 1, 2, 3. Додаткова література: 2, 4, 19, 20.

Тема 4. Діяльність.

1. Вкажіть, чи можна складну поведінку бджіл назвати працею. Обґрунтуйте свою відповідь.
2. Визначте, в яких прикладах йдеться про вміння, навички, звички:
 - а) недосвідчений кранівник послідовно переміщує вантаж, працюючи по черзі кожним важелем. Вантаж рухається начебто стрибками і по ламаній лінії, зупиняючись і змінюючи напрямок руху;
 - б) людина, що оволоділа грамотою, швидко, не витрачаючи часу на визначення типу речення, безпомилково ставить розділові знаки;
 - в) при переході вулиці із світлофором людина кидає погляд на нього навіть тоді, коли рух транспорту відсутній.*Основна література: 2, 4, 5. Додаткова література: 3, 4, 9, 10, 18.*

Змістовий модуль 2. Пізнавальні процеси.

Тема 5. Відчуття.

1. Вкажіть, чим пояснити той факт, що збільшення інтенсивності, подразника в одних випадках відчувається, а в інших — ні.
2. Розкрийте поняття «аперцепція». Опишіть залежність сприймання від характеру діяльності
Основна література: 2, 4, 5. Додаткова література: 3, 4, 9, 10, 18.

Тема 6. Сприймання.

1. Охарактеризуйте ілюзії сприймання.
2. Доведіть, що...
 - а) ілюзії сприйняття не можуть слугувати аргументом на користь непізнаваності світу;
 - б) сприймання людини не є дзеркальною копією того, що існує довкола неї;
 - в) сприйняття людини суб'єктивне;
 - г) образи сприйняття однієї людини безпосередньо не доступні свідомості іншої;
 - д) лише сприймання недостатньо для адекватного відображення дійсності;

Основна література: 3, 4, 5. *Додаткова література:* 2, 4, 9, 11, 20.

Тема 7. Увага.

1. Визначте, яку людину можна назвати більш уважною:
 - ту, яка, займаючись діяльністю, перебуває в стані глибокої зосередженості й не помічає нічого навколо;
 - ту, яка в коротку мить здатна помітити всі деталі ситуації й не випускати з поля зору жодної дрібниці;
 - ту, яка незалежно від того, що вона робить, здатна бачити й чути все, що так чи інакше зв'язане з діяльністю?
2. Чи завжди неуважність є показником невміння особистості зосереджуватися на об'єкті діяльності? Аргументуйте свою відповідь.

Основна література: 1, 2, 4, 5. *Додаткова література:* 2, 8, 10, 12, 15.

Тема 8. Пам'ять.

1. Вкажіть вид та процес пам'яті.

К. Станіславський писав:
“...в пам'яті оживають пережиті раніше почуття. Здається, що вони зовсім забуті, але раптом якийсь натяк, знайомий образ – і вас знову охоплюють переживання... Раз ви здатні бліднути, червоніти на саму згадку про пережите, раз ви боїтесь думати про давно минуле нещастя – у вас є пам'ять на переживання”.
2. Чим пояснити, що студент/студентка, який/яка вчить матеріал лише для того, щоб скласти екзамен, швидко його забуває?

Основна література: 1, 3, 4. *Додаткова література:* 2, 10, 17, 15, 18, 20.

Тема 9. Мислення. Мовлення.

1. Про які якості розуму йдеться в наведеному описі: «Він мав ґрунтовні знання в царині як соціальних, так і природничих науках, і вмів цими знаннями чудово користуватися. У досліджуваних явищах він прагнув віднайти їхню сутність, з'ясувати головні причини, зв'язки. Відкидаючи будь-які шаблони, при аналізі нових фактів умів бачити їх з нового боку й не боявся критично оцінити свої попередні погляди. Іноді він припускався помилок, але вмів усувати їх згодом».
2. Заповніть таблицю.

Мислення	Що відображає?	Як відображає?	Види	Операції	Форми	Індивідуальні відмінності

Основна література: 1, 3, 5. *Додаткова література:* 2, 10, 17, 15, 18, 20.

Тема 10. Уява.

1. Вкажіть, за допомогою яких прийомів створені образи уяви: Кентавр, русалка, Язиката Хвеська, Гулівер, Незнайка, дядя Стьопа,, вишивка, хатка на курячих ніжках, Чіполіно, Буратіно.
2. Поясніть вислів С.Л. Рубінштейна: «Уява – небувала комбінація бувалих вражень».

Основна література: 1, 3, 5. *Додаткова література:* 2, 4, 11, 19, 20.

Змістовий модуль 3.

Емоційно-вольова сфера та індивідуально-психологічні властивості особистості.

Тема 11. Емоції та почуття.

1. Дослідіть особливості агресії та ворожості за допомогою тесту Б, Дарки. За результатами дослідження опишіть особливості рівня ворожості та агресивності власної поведінки.
2. Реєстрація проявів емоцій у японських і американських студентів при перегляді гостросюжетного фільму показали, що вони практично однаково реагують на емоціогенні ситуації. Проте під час бесіди про цей фільм американці демонстрували ті самі емоції, тоді як японці маскували негативне ставлення до певних героїв увічливими посмішками. Про що свідчать виявлені відмінності? Як вони характеризують природу емоцій?
Основна література: 1, 2, 3, 4. Додаткова література: 5, 8, 11, 17, 19, 22.

Тема 12. Воля.

1. У житті трапляється так, що, прийнявши рішення, людина починає знову сумніватися в його правильності і не виконує його. Чим пояснити виникнення таких протиріч? Про які особливості волі особистості це свідчить?
2. Поясніть думку О.Довженка: «Є воля – є людина! Нема волі – нема людини! Скільки волі – стільки й людини».
Основна література: 2, 3, 4. Додаткова література: 10, 11, 13, 18.

Тема 13. Темперамент.

1. Розкрийте зв'язок темпераменту і нервової системи.
2. Визначити позитивні і негативні сторони кожного типу темпераменту.
3. *Основна література: 2, 3, 5. Додаткова література: 4, 5, 10, 12, 18, 23.*

Тема 14. Характер.

1. Дослідіть типи акцентуацій характеру за допомогою тесту Смішека. Опишіть свій переважаючий тип акцентуацій характеру за результатами проведеного тестування.
2. Чи має рацію з погляду психології твердження: «Характер гартується у боротьбі?»
Основна література: 2, 3, 5. Додаткова література: 7, 10, 13, 16, 18, 23.

Тема 15. Здібності.

1. Проаналізуйте думку П. Антокольського: «Бездарність дитини – завжди наслідок відсутності виховання».
2. За методикою «КОЗ» дослідіть особливості власних комунікативних і організаторських здібностей.
Основна література: 2, 3, 5. Додаткова література: 7, 10, 13, 16, 18.

6. Контроль навчальних досягнень.

6.1. Система оцінювання навчальних досягнень студентів.

Вид діяльності студента	максимальна кількість балів за одиницю	Модуль I		Модуль II		Модуль III	
		Кількість одиниць	Максимальна кількість балів	Кількість одиниць	Максимальна кількість балів	Кількість одиниць	Максимальна кількість балів
Відвідування лекцій	1	8	8	4	4	4	4
Відвідування семінарів	1	2	2	1	1	1	1
Відвідування практичних занять	1	-	-	-	-	-	-
Робота на семінарському занятті	10	1	10	1	10	1	10
Робота на практичному занятті	10	-	-	-	-	-	-
Виконання завдань для самостійної роботи	5	8	40	4	20	4	20
Виконання модульної контрольної роботи	25	1	25	1	25	1	25
Разом		-	85	-	60	-	60
Максимальна кількість балів: 205							
Розрахунок коефіцієнта: 3,41							

6.2. Завдання для самостійної роботи та критерії оцінювання.

Самостійна робота студентів є складовою навчального процесу, важливим чинником, який формує вміння навчатися, сприяє активізації засвоєння студентом знань. Самостійна робота включає опрацювання даних питань та їх конспектування.

Самостійна робота.

Змістовий модуль 1. Вступ до психології. Особистість та діяльність.

Тема 1. Предмет психології, її завдання.

1. Розкрийте структуру (галузі) сучасної наукової психології, зобразивши метафорично у формі «дерева розвитку психології».
2. Опишіть основні етапи становлення та розвитку психології як науки.

Основна література: 1,2,53. Додаткова література: 2, 4, 6, 7, 22.

Тема 2. Методи психолого-педагогічного дослідження.

1. Поясніть, чим відрізняється спостереження у повсякденному житті від спостереження як методу психології.

2. Розкрийте зміст основних етапів психологічного дослідження.

Основна література: 1,2, 5. Додаткова література: 3, 4, 6, 19, 22.

Тема 3. Розвиток психіки та свідомості.

3. Опишіть відмінності психіки тварин і людини.

4. Дайте стисле визначення змісту кожного з захисних механізмів психіки людини.

Основна література: 1,2, 3. Додаткова література: 2, 4, 19, 22.

Тема 4. Психологічна характеристика особистості..

1. Розкрийте особливості структури особистості в транзактному аналізі Е. Берна.

2. Дослідіть співвідношення Его-станів власної особистості.

Основна література: 1,2,53. Додаткова література: 3, 4, 6, 17, 20, 22.

Тема 5. Діяльність.

1. Вкажіть, що є джерелом активності людини і яку роль відіграють мотиви в діяльності людини.

2. Розкрийте поняття «звичка», її види і значення у формуванні особистості.

Основна література: 1,2, 5. Додаткова література: 3, 4, 15, 17, 19, 22.

Тема 6. Темперамент.

1. Розкрийте зв'язок темпераменту і нервової системи.

2. Виберіть і заповніть таблицю, які з перерахованих особливостей характеризують тип темпераменту сангвініка, меланхоліка, холерика, флегматика:

енергійність, тривала працездатність, підвищена активність, гарячковість, терпіння, стриманість, повільність рухів та мови, дуже швидка зміна почуттів та настрою, виразність міміки та пантоміміки, гіперсензитивність, збуджений стан, швидке пристосування до нових обставин, пригніченість та розгубленість при невдачах, поверхневність у сприйнятті людей та явищ, самоконтроль, тривожність.

№	Тип темпераменту
1	Холерик
2	Сангвінік
3	Меланхолік
4	Флегматик

Основна література: 1, 2, 3, 5. Додаткова література: 3, 5, 17, 19, 20, 22.

Тема 7. Характер.

2. Дослідіть типи акцентуацій характеру за допомогою тесту Смішека.

3. Опишіть свій переважаючий тип акцентуацій характеру за результатами проведеного тестування.

Основна література: 1, 2, 3, 5. Додаткова література: 2, 4, 5, 17, 19, 20, 22.

Тема 8. Здібності.

1. Розкрийте поняття: здібності та задатки; обдарованість, талант, геніальність.
2. За методикою «КОЗ» дослідіть особливості власних комунікативних і організаторських здібностей.

Основна література: 1, 2, 3, 4. Додаткова література: 2,3, 4, 14, 19.

Змістовий модуль 2. Пізнавальні процеси.

1. Тема 9. Охарактеризуйте зорові ілюзії та причини їх виникнення.
2. Розкрийте поняття «аперцепція». Опишіть залежність сприймання від характеру діяльності

Основна література: 2, 4, 5. Додаткова література: 3, 4, 9, 11,20.

Тема 10. Відчуття.

Увага.

1. Вкажіть відмінність між мимовільною, довільною та післядовільною увагою.
2. Опишіть основні причини неуважності, та шляхи розвитку властивостей уваги.

Основна література: 1,2, 3. Додаткова література: 4, 9, 17, 19, 20.

Тема 11. Сприймання.

1. Дослідіть особливості сприймання часу.
2. Охарактеризуйте ілюзії сприймання.

Основна література: 3, 4, 5. Додаткова література: 2, 4, 9, 11, 20.

Тема 12. Пам'ять.

1. Розкрийте поняття мнемотехніки.
2. Напишіть пам'ятку для учнів на тему: «Як удосконалити свою пам'ять».

Основна література: 1, 3, 5. Додаткова література: 2, 4, 9, 19, 20.

Змістовий модуль 3. Пізнавальні процеси та психічні стани.**Тема 13. Мислення та уява.**

1. Розкрийте поняття інтелекту, його види. Дослідіть особливості множинного інтелекту власної особистості.

Основна література: 1, 2, 3, 5. Додаткова література: 3, 4, 9, 19, 20.

Тема 14. Емоції та почуття.

1. Проходження сертифікаційного курсу на платформі Prometheus: «Небайдужі: базові емоційні потреби та соціальна взаємодія».

Тема 15. Воля.

2. Проходження сертифікаційного курсу на платформі Prometheus: «Небайдужі: базові емоційні потреби та соціальна взаємодія».

Тема 16. Психічні стани.

1. Проходження сертифікаційного курсу на платформі Prometheus: «Психологія стресу та способи боротьби з ним».

6.2.1. Загальні критерії оцінювання самостійної роботи студентів.

Самостійна робота студентів включає опрацювання даних питань та їх конспектування. Оцінювання за тему здійснюється за 5-бальною шкалою.

При оцінюванні студента за тему враховується опрацювання ним усіх питань з даної теми. При визначенні кількості балів за тему викладач керується такими критеріями:

Оцінка	Критерії оцінювання
5	Оцінюється завдання, що містить відповіді, в яких навчальний матеріал відтворюється в повному обсязі, відповідь правильна, обґрунтована, логічна, містить аналіз і систематизацію, зроблені аргументовані висновки. Студент здатний висловити власне ставлення до альтернативних міркувань з конкретної проблеми, проявляє вміння самостійно та аргументовано викладати матеріал. Практичне завдання виконане правильно, як з використанням типового алгоритму, так і за самостійно розробленим алгоритмом.
4	Оцінюється завдання, що містить відповіді, в яких відтворюється значна частина навчального матеріалу. Студент виявляє знання і розуміння основних положень з навчальної дисципліни, певною мірою може аналізувати матеріал, порівнювати та робити висновки. У відповідях допущені несуттєві помилки, має місце недостатня аргументованість при викладенні матеріалу, нечітко виражене ставлення слухача до фактів.
3	Студент у цілому оволодів суттю питань з даної теми, намагається аналізувати факти й події, робити висновки, але дає неповні відповіді на запитання, припускається грубих помилок при висвітленні матеріалу. У практичних завданнях припущені несуттєві помилки.
2	Оцінюється завдання, що містить відповіді на рівні елементарного відтворення окремих фактів, елементів, об'єктів, фрагментів навчального матеріалу. Студент виявив неспроможність висвітлити питання чи питання висвітлені неправильно, безсистемно, з грубими помилками, відсутні розуміння основної суті питань, висновки, узагальнення.
1	Оцінюється завдання, що містять знання у формі окремих фактів, елементарних уявлень, що відтворюють незначну частину навчального матеріалу, володіють окремими видами умінь на рівні копіювання зразка, виконання певної навчальної дії.

6.3. Форми проведення модульного контролю та критерії оцінювання.

Модульний контроль проводиться за навчальним матеріалом окремих модулів після завершення лекційних і семінарських занять в письмовій формі. Тривалість проведення письмового модульного контролю становить 2 академічні години.

Модульний контроль проводиться в письмовій формі і містить 25 різних за формою тестів. За кожну правильну відповідь на одне тестове завдання виставляється 1 бал, за неправильну відповідь – 0 балів. Максимальна кількість балів за виконання роботи – 25.

6.4. Форми проведення семестрового контролю та критерії оцінювання.

Семестровий контроль з дисципліни проводиться відповідно до навчального плану у вигляді екзамену в терміни, встановлені графіком навчального процесу. Контроль навчальної діяльності студентів здійснюється за допомогою рейтингової системи оцінювання за 100-бальною шкалою.

Зарахування балів здійснюється за результатами поточного і модульного контролю якості знань студента протягом навчального року, якщо він виконав всі види навчальної роботи, передбачені навчальною програмою, без порушення встановлених термінів, успішно пройшов модульний контроль і набрав кількість балів, яка відповідає позитивній підсумковій семестровій модульній оцінці в діапазоні від 1 до 60 балів (включно), а результати підсумкового контролю (іспиту) оцінюються від 1 до 40 балів (включно). Підсумковий бал за екзамен складається з суми балів за виконання всіх завдань таким чином: завдання в питаннях від 1 до 30 – 1 бал; завдання в питаннях від 31 до 35 – 2 бали; максимальна кількість балів – 40 балів.

6.5. Шкала відповідності оцінок

Рейтингова оцінка	Оцінка за стобальною шкалою	Значення оцінки
A	90 – 100 балів	Відмінно – відмінний рівень знань (умінь) в межах обов'язкового матеріалу з можливими незначними недоліками.
B	82-89 балів	Дуже добре – достатньо високий рівень знань (умінь) в межах обов'язкового матеріалу без суттєвих (грубих) помилок.
C	75-81 балів	Добре – в цілому добрий рівень знань (умінь) з незначною кількістю помилок.
D	69-74 балів	Задовільно – посередній рівень знань (умінь) із значною кількістю недоліків, достатній для подальшого навчання або професійної діяльності.
E	60-68 балів	Достатньо – мінімально можливий допустимий рівень знань (умінь).
FX	35-59 балів	Незадовільно з можливістю повторного складання – незадовільний рівень знань, з можливістю повторного перескладання за умови належного самостійного доопрацювання.
F	1-34 балів	Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням курсу – досить низький рівень знань (умінь), що вимагає повторного вивчення дисципліни.

7. Навчально-методична карта дисципліни «Психологія».

Разом: 90 год, лекції – 34 год, семінарські заняття – 8 год, модульний контроль – 6 год., підготовка і складання підсумкового контролю -30 год., самостійна робота – 12 год.

Тиждень																
Модулі	Змістовий модуль I.								Змістовий модуль II.				Змістовий модуль III			
Назва модуля	Вступ до психології. Особистість та її індивідуально-типологічні властивості.								Пізнавальні процеси.				Пізнавальні процеси та психічні стани.			
Лекції	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Дати																
Теми лекцій	Предмет психології як науки, її завдання.	Методи психологічного педагогічного дослідження.	Розвиток психіки та свідомості.	Психологічна характеристика особистості	Діяльність	Темперамент	Характер	Здібності	Відчуття	Сприймання	Увага	Пам'ять	Мислення та уява.	Емоції та почуття.	Воля	Психічні стани
Теми семінарських занять				Психологічна характеристика			Характер					Пам'ять				Психічні стани
Самостійна робота	Табл.								Табл.				Табл.			
Види поточного контролю	Модульна контрольна робота 1								Модульна контрольна робота 2				Модульна контрольна робота 3			
Підсумковий контроль	Екзамен															

8. Рекомендовані джерела.

Основна (базова) література:

1. Волошина Л.В., Долинська С.О., Ставицька С.О., Темрук О.В. Загальна психологія: практикум: навч. посібник. – К.: Каравела, 2021. – 280 с.
2. Ільїна Н.М., Мисник С.О. Загальна психологія: теорія та практикум. Навчальний посібник. Суми: Університетська книга. 2023. – 352.
3. Москалець В. П. Загальна психологія: підручник. / В. П. Москалець. – К. Ліра–К: 2022. – 562 с.
4. Савчин М. В. Загальна психологія: навч. посіб. 3-тє видання / Савчин М. В. – К.: Академвидав, 2020- 344с.
5. Скрипченко О. В. Загальна психологія: підручник. / О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднійчук та ін.. – К.: Каравела, 2021. – 464 с.

Додаткова література:

1. Дитяча розвивально-корекційна психологія: модульний навчальний посібник.- Кам'янець - Подільський національний університет імені Івана Огієнка. - Київ : Центр учбової літератури, 2021. - 303 с.
2. Драганчук В. М. Музична психологія і терапія: навч. посіб. для студ. спец. “Музичне мистецтво” [Електронний ресурс] / Вікторія Драганчук; передм. Л. Кияновської; Східноєвр. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2016. – 230.
3. Дуткевич Т. В. Загальна психологія. Теоретичний курс. [текст] навч. посіб. / Т.В. Дуткевич. – К.: Центр учбової літератури, 2016. – 388 с.
4. Варій М. Й. Загальна психологія: [підр. для студ. вищ. навч. закл.] / Варій М.Й. – [3- те вид.]. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 1007 с.
5. Загальна психологія [Текст]: навч. посіб. / [Бойправ М. Д. та ін.]; за ред.: О. П. Щотки, О.П. Пісоцького, О. І. Нещерет ; Ніжин. держ. ун-т ім. Миколи Гоголя. - Ніжин : НДУ ім. М.Гоголя, 2012 . Т. 1. - 2012. - 298 с.
6. Загальна психологія. Навч. посіб. / [Сергеєнкова О.П., Столярчук О.А., Коханова О.П., Пасєка О.В.]. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 296 с.
7. Занюк С. С. Психологія мотивації: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. – К.: Либідь, 2002. – 303с.
8. Ільїна Н.М. Загальна психологія в екзаменаційних питаннях і відповідях. Навчальний посібник. Суми: Університетська книга. –2022. – 239 с.
9. Кацавець Р.С. Вікова психологія. Навч. посіб. / Р. С. Кацавець – К.: Алерта, 2019. – 112 с.
10. Когнітивна психологія [Текст]: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. /С. П. Дерев'янку. - Чернігів: Лозовий В. М. [вид.], 2012. - 183 с.
11. Корольчук М.С., Криворучко П.П. Історія психології. – К.: Ельга, - Ніка-центр, 2004. - 248 с
12. Корольчук М. С., Крайнюк В.М., Марченко В. М.: Психологія. Схеми, опорні конспекти, методики. Видавництво: «Ніка-Центр», 2015. - 320 с.
13. Кириленко Т. С. Психологія: емоційна сфера особистості: Навчальний посібник. – К.: Либідь, 2007. – 256 с.
14. Курс загальної психології [Текст]: підруч. [для студ. вищ. навч. закл.: у 2 т.] / П.А. М'ясоїд. - К.: Алерта, 2011 - 2013. - ISBN 978-617-566-014-0 (багатотомне вид.). Т. 2. - 2013. - 757 с.
15. Ничкало Н.Г.. Мистецтво у розвитку особистості: Монографія /За ред., передмова та післямова Н.Г. Ничкало. – Чернівці: Зелена Буковина, 2006. – 225 с.
16. Павелків Р. В. Загальна психологія: підручник / Павелків Р.В. – Київ: Кондор, 2012. - 576 с.
17. Педагогічна психологія. Практикум [Текст]: [навч.-метод. посіб. для студ. вищ. навч. закл.] / Емілія Гуцало; Кіровоград держ. пед. ун-т ім. Володимира Винниченка. - Кіровоград: Александрова М. В., 2013. - 202
18. Проективні методи дослідження особистості: підручник / К. Шамлян, М. Кліманська. - Л.: Видавництво ЛНУ ім. І. Франка, 2014. - 466 с.

19. Психологія: Підручник / [Ю.Л. Трофімов, В.В. Рибалка, П.А. Гончарук та ін.; за ред. Ю.Л. Трофімова]. – К.: Либідь, 2001. – 560 с.
20. Психологія: практикум [Текст]: навч. посіб. / Столяренко О. Б.; Кам'янець-Подільський нац. ун-т ім. Івана Огієнка, Ф-т корекц. та соц. педагогіки і психології, Каф. психології освіти. - Кам'янець-Подільський 2015. - 223 с.
21. Роменець В. Психологія творчості: монографія. –К.: Либідь, 2004. -288 с.
22. Титаренко Т.М. Сучасна психологія особистості. Навч. пос. 2-ге вид. К.: Каравела, 2018. - 336с.
23. Ткаченко О. А. Основи самостійного вивчення курсу «Психологія»: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів спеціальності «Хореографія». – Кривий Ріг: КП ДВНЗ КНУ ТОВ ВВП «Інтерсервіс», 2015. – 244 с.
24. Філоненко М.М. Психологія спілкування. [Підручник для студ. вищих навч. закладів] / М.М. Філоненко. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 224 с.
25. Харцій О.М. Візуальна психодіагностика. Навч. посібник. Рекомендовано МОН України. К.: Каравела, 2019. 224 с.